

جعل رایانه‌ای

دو

حقوق کیفری

ایران

سحر حاجی بیگی

سرشناسه: حاجی بیگی، سحر ۱۳۶۵
 عنوان و نام پدیدآور: جعل رایانه ای در حقوق کیفری ایران
 مشخصات نشر: تهران: کتاب آوا، ۱۴۰۳
 مشخصات ظاهری: ۱۷۶ ص.
 شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۷۹۱-۷
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیا
 موضوع: Computer crimes-Iran
 موضوع: جرایم کامپیوتری-ایران
 رده‌بندی کنگره: KMHA۰
 رده‌بندی دیویی: ۵۵۰.۹۹۴۴/۳۴۳
 شماره کتابشناسی ملی: ۹۳۴۳۴۷۰

جعل رایانه ای در حقوق کیفری ایران

سحر حاجی بیگی

انتشارات کتاب

ناشر: کتاب آوا
 نوبت چاپ: دوم - ویراست جدید - ۱۴۰۳
 شمارگان: ۲۰۰
 قیمت: ۱۸۰.۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۴۶-۷۹۱-۷

هرگونه تکثیر این اثر از طریق اینترنت یا بارگذاری فایل الکترونیکی، با چاپ و نشر غیر مجاز آن بدون مجوز ناشر، به هر شکل، اعم از فابل، سی‌دی، افست، ریسوگراف فتوکپی، راکت یا وسایل مشابه، به صورت متن کامل صفحاتی از آن، تحت هر نام اعم از کتاب راهنما، جزوه، یا وسیله کمک آموزشی، در فضای واقعی یا مجازی، و همچنین توزیع، فروش، عرضه یا ارسال اثری که بدون مجوز ناشر تولید شده، موجب پیگرد قانونی است.

نشانی مرکز پخش: تهران - خیابان انقلاب - خیابان فخررازی - تقاطع زائدرمیری پلاک ۷۱/۱
 شماره‌های تماس: ۶۶۹۷۴۴۵ - ۶۶۹۷۴۱۳۰ - ۶۶۴۰۷۹۹۳ - ۶۶۴۱۶۰۰۴ - ۶۶۴۱۶۰۰۷

نشانی دفتر مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، خ ۱۲ فروردین، بن‌بست حقیقت، پلاک ۴، طبقه دوم
 شماره‌های تماس: ۶۶۴۶۷۱۵۰
 نشانی فروشگاه: اسلامشهر، خیابان صیاد شیرازی، روبروی دانشگاه آزاد، جنب دادگستری
 شماره تماس: ۵۶۵۴۶۵۱

پخش و توزیع: www.vabook.com

به موازات استفاده روز افزون بشر از رایانه و اینترنت، ارتکاب بزه‌های رایانه‌ای از جمله جعل چنان گسترشی یافت، که با توجه به شمار ارتکاب آن از طرفی و نواقص و چالش‌های قانونی آن از طرف دیگر، قانونگذار با جرم انگاری جعل رایانه‌ای در قانون جرم رایانه‌ای ۱۳۸۸، تلاش کرده است تا چالش‌های موجود را تا حدی مرتفع گرداند. جعل داده و استفاده از داده مجعول دو رفتار مجرمانه بر ضد صحت و اصالت داده‌ها که اولی به‌طور مستقیم این ارزش را تهدید می‌کند و دومی در ارتباط با آن ارتکاب می‌یابد. جعل داده با دو رفتار تغییر و ایجاد داده و استفاده از داده مجعول در قالب سرقت و سرکشی داده‌های مجعول با علم به جعلی بودن آنها در فضای سایبر است. از آنجا که قانون جرایم رایانه‌ای به شرط استناد پذیری داده اشاره کرده، جعل داده و استفاده از داده مجعول هر دو جرم رفتاری و مطلق‌اند. شرط استناد پذیری رکن اساسی تشخیص جعل داده و استفاده از داده مجعول است که منوط به استفاده در امور قضایی رسمی است. ضمانت اجرای جعل و استفاده از داده مجعول متنوع و قابل اعمال بر مرتکب حقیقی و حقوقی است، با این تفاوت که مجازات‌های اشخاص حقوقی تابع قانون جرایم رایانه‌ای بوده و از درجه بندی مقرر در قانون مجازات اسلامی تبعیت نمی‌کند. همچنین در این دو جرم تعزیری، می‌توان قواعد تعلیق، آزادی مشروط، عفو و مرور زمان را اعمال کرد ولی قاعده تعویق را به دلیل اینکه در

درجه ۵ قرار دارند نمی‌توان بر آن بار نمود. هرچند که در جعل و استفاده از داده مجعول ضرر شرط نیست ولی در صورت تحقق آن، متضرر از بزه جعل رایانه‌ای، تنها می‌تواند ضرر و زیان مادی خود را مطالبه کند .

واژگان کلیدی: جعل رایانه‌ای - فضای سایبر - صحت داده‌ها - استفاده از داده مجعول

چکیده.....	۷
مقدمه.....	۱۳
فصل اول: مفهوم شناسی جعل رایانه‌ای.....	۱۵
بخش اول: مفهوم جعل و انواع آن.....	۱۶
مبحث اول: مفهوم جعل.....	۱۶
مبحث دوم: انواع جعل.....	۱۸
گفتار اول: جعل سنتی.....	۱۸
گفتار دوم: جعل رایانه‌ای.....	۱۹
بخش دوم: وجوه تمایز جعل سنتی و رایانه‌ای.....	۲۳
مبحث اول: تمایز از حیث نوع اسناد سنتی و الکترونیک.....	۲۳
مبحث دوم: تمایز از حیث ویژگیهای منحصر جرایم رایانه‌ای.....	۲۴
بخش سوم: مبانی جرم‌انگاری جعل رایانه‌ای و تفاوت آن با عناوین مشابه.....	۲۶
مبحث اول: مبانی جرم‌انگاری جعل رایانه‌ای.....	۲۶
مبحث دوم: تفاوت جعل رایانه‌ای با عناوین مشابه.....	۲۹
فصل دوم: ارکان تشکیل دهنده جعل رایانه‌ای و استفاده از داده مجعول.....	۳۷
بخش اول: جایگاه قانونی.....	۳۸
مبحث اول: پیشینه قانونگذاری بین‌المللی.....	۴۳

- ۴۹.....مبحث دوم: پیشینه قانونگذاری داخلی
- ۵۴.....مبحث سوم: مفهوم شناسی مبتنی بر قانون
- ۶۰.....بخش دوم: رکن مادی
- ۶۰.....مبحث اول: رفتار مرتکب
- ۷۳.....مبحث دوم: موضوع جرم
- ۷۴.....گفتار اول: شرایط موضوع جرم
- ۸۳.....گفتار دوم: دایره شمول داده‌های موضوع جرم جعل رایانه ای
- ۸۸.....مبحث سوم: نتیجه
- ۹۳.....بخش سوم: رکن روانی
- ۹۵.....مبحث اول: قصد رفتار
- ۹۸.....مبحث دوم: علم موضوعی
- ۹۹.....مبحث سوم: قصد
- ۱۰۳.....فصل سوم: ضمانت اجرای جرم رایانه‌ای و استفاده از داده مجعول
- ۱۰۷.....بخش اول: ضمانت اجرای کیفری
- ۱۰۸.....مبحث اول: کیفر اشخاص حقیقی
- ۱۰۹.....مبحث دوم: کیفر اشخاص حقوقی
- ۱۱۴.....مبحث سوم: قواعد عمومی کیفر جعل رایانه‌ای و استفاده از داده مجعول
- ۱۱۵.....گفتار اول: تعویق
- ۱۱۶.....گفتار دوم: تعلیق
- ۱۱۷.....گفتار سوم: آزادی مشروط
- ۱۱۹.....گفتار چهارم: عفو
- ۱۲۰.....گفتار پنجم: مرور زمان

بخش دوم: ضمانت اجراهای کیفری غیر اصلی	۱۲۱
مبحث اول: کیفرهای تکمیلی	۱۲۱
مبحث دوم: کیفرهای تبعی	۱۲۶
بخش سوم: ضمانت اجرای غیر کیفری	۱۲۹
مبحث اول: اقدامات تامینی	۱۳۰
مبحث دوم: اقدامات جبرانی	۱۳۳

فصل چهارم: آیین رسیدگی در جعل رایانه‌ای و صلاحیت کیفری ناشی از آن

بخش اول: آیین رسیدگی در جعل رایانه‌ای و رعایت اصول دادرسی عادلانه	۱۳۵
مبحث اول: آیین رسیدگی در جعل رایانه‌ای	۱۳۷
گفتار اول: تعقیب و رسیدگی به جعل رایانه‌ای	۱۳۷
گفتار دوم: کشف جرم در جعل رایانه‌ای	۱۴۰
گفتار سوم: تفتیش و ضبط داده‌ها در بزه جعل رایانه‌ای	۱۴۳
مبحث دوم: رعایت اصول دادرسی عادلانه در رسیدگی به جعل رایانه‌ای	۱۴۶
گفتار دوم: اصل دادرسی توسط مقامی بی‌طرف	۱۴۷
گفتار سوم: اصل علنی بودن دادرسی کیفری	۱۴۸
گفتار چهارم: اصل بهره‌مندی از وکیل	۱۴۹
گفتار پنجم: اصل تفهیم اتهام به متهم	۱۵۰
بخش دوم: صلاحیت کیفری در رسیدگی به جعل رایانه‌ای	۱۵۱
مبحث اول: چالش‌های پیش روی اعمال صلاحیت در جعل رایانه‌ای	۱۵۱
مبحث دوم: قواعد حل صلاحیت کیفری در جعل رایانه‌ای	۱۵۴
گفتار اول: صلاحیت ناشی از مکان ارتکاب جرم	۱۵۴

- گفتار دوم: صلاحیت ناشی از تابعیت ۱۵۷
- گفتار سوم: صلاحیت ناشی از منافع ملی ۱۵۸
- گفتار چهارم: صلاحیت ناشی از منافع جامعه جهانی ۱۶۰

نتیجه گیری و پیشنهادات ۱۶۱

فهرست منابع ۱۷۱

۱ منابع فارسی ۱۷۱

الف) قوانین و مقررات ۱۷۱

ب) کتب و روات ۱۷۱

ج) مقالات ۱۷۴

د) پایان نامه و رساله ۱۷۶

س) سایت ها و خبرگزاریها ۱۷۶

۲- منبع لاتین ۱۷۷

صحت و اصالت داده‌ها از سنجه‌های بنیادین امنیت رایانه محسوب می‌شود. صحت و اصالت داده‌ها نشانگر پیکره‌ی فضای سایبر و استواری آن است. گونه‌ای که نبود آن باعث آشفتگی افزارهایی است که فضای سایبر را پدید می‌آورند از همین رو، که می‌گوییم برجستگی و اهمیت این سنجه حتی از محرمانگی نیز بیشتر است. برای دیگر ارزش صحت و اصالت برای خود داده است نه برای دارنده‌ی آنها. صحت به معنای اصالت و داشتن هویت راستین است. صحت ویژگی داده و سامانه‌ای است که بتوان بر پایه‌ی آن هم از جهت ظاهری و هم از جهت معنایی به درست بودن آن اطمینان کرد.

اصل صحت و اصالت داده به عنوان یک اصل بنیادین برای پشتیبانی از ناب‌مندی (اصالت و قابلیت استناد) است. اما آنچه که این اصل و اصالت را که به عنوان ویژگی داده محسوب می‌شود مورد تهدید قرار می‌دهد، رایانه‌ای است. جعل رایانه‌ای به گواهی ماده ۷۳۴ تنها بر ضد داده رخ می‌دهد و این رو بر پایه‌ی قانون جرایم رایانه‌ای، صحت و اصالت از اصل‌های بنیادین امنیت داده است. اگر در گذشته جاعلین اسناد با مشکلاتی مواجه بودند، امروزه با وجود دستگاه‌های چاپگر و رایانه تا جایی زمینه برای آنها فراهم است که می‌توانند در کمترین زمان بدون حضور در دنیای واقعی و در سطحی بسیار وسیع با چنان ظرافت و دقتی دست به جعل اسناد بزنند که تاثیرات زیانبار و ضررهای مادی و معنوی بسیار سنگین تری را نسبت به جعل در سند‌های کاغذی ایجاد نمایند.

از همین روست که وضع قوانینی که داده‌ها و برنامه‌های رایانه‌ای در آن موضوع جرم باشد حائز اهمیت است. وضع قوانینی که در آن آنچه اهمیت دارد صحت و تمامیت داده هاست. جعل رایانه‌ای همچون جعل سنتی به عنوان یکی از چالش برانگیز ترین بزه‌های حقوق کیفری ایران، قانون‌های چندی به آن پرداخته که هیچ یک نتوانسته‌اند معنا و هویت روشن و شناخت پذیر از آن بدست بدهند و باعث ایجاد چالش‌هایی در این راستا برای حقوقدانان و قضات گردیده است. از طرفی، یکی از موضوعات مهم و چالش برانگیز مرتبط با جعل رایانه‌ای، استفاده از داده‌های مجعول است. با اینکه قانونگذار در ماده‌ای جداگانه به این بزه پرداخته است ولی عنوانی را در قانون به این بزه اختصاص نداده است!

اما آنچه جای سوال است آنست که موضوع بزه استفاده از داده مجعول همانند جعل رایانه‌ای صحت و اصالت داده است؟

از آنجایی که استفاده از داده مجعول باید در فضای سایبر و از رهگذر سامانه‌های رایانه‌ای صورت گیرد. در این حیطه چالش‌هایی پیش رو داریم که در این کتاب در صدد شناخت و بررسی آنها هستیم.

یکی از موارد بسیار مهم که در راستای شناخت هرچه بهتر بزه جعل رایانه‌ای و استفاده از داده مجعول و چالش‌های قانونی آن ضروریست، بررسی ضمانت اجرای این بزه است. مسلماً پیش بینی ضمانت اجرای آن از جانب قانونگذار بر مبنای اصول و چارچوب خاصی است که کیفرهای مرتبط با بزه جعل رایانه‌ای و استفاده از داده مجعول نیز از این قاعده مستثنی نخواهد بود، اما برای شناخت هرچه بهتر و اشراف بر موضوع بایسته است تا دست به تحلیل و بررسی علمی آنها زنیم تا چالش‌ها و ابهامات موجود در خصوص آنها به نحوی مرتفع گردد.